

3. Платонов В. М. Енциклопедія олімпійського спорту України / В. М. Платонов. – К. : Олімп. л-ра, 2005. – 462 с.
4. Олійник Ю. О. Олімпійська освіта майбутнього вчителя фізичної культури : методичні рекомендації / Ю. О. Олійник. – Івано-Франківськ : ІНН, 2010. – 56 с.
5. Олійник Ю. О. Олімпійський рух та основи олімпійських знань : курс лекцій / Ю. О. Олійник. – Івано-Франківськ : ІНН, 2010. – 117 с.
6. Олійник Ю. О. Олімпійська освіта майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту / Юрій Олійник // Вісник Прикарпатського університету. Серія фізична культура. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 86–91.
7. Олійник Ю. О. Олімпійська освіта в системі підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / Олійник Юрій Омелянович. – Івано-Франківськ, 2012. – 210 с.
8. Прокопчук Ю. А. Модель олимпийского образования студенческой молодежи на основе спартанских игр : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Прокопчук Юрий Андреевич. – Краснодар, 1998. – 238 с.
9. Tallberg P. The Olympic Games, contribution to the democratization process / Piter Tallberg // Proceedings 50th International session for young participants. – Olympia, 2010.
10. The Greening of sport – The Thirol Dimension of the Olympics // A special issue of Environmental. – Oslo, 1994. – Feb. – 65 p.
11. Кузьмичева Е. В. Спорт и окружающая среда. Итоги II Междунар. конф. [Електронний ресурс] / Е. В. Кузьмичева. – Режим доступу : <http://lib.sportedu.ru/press/tpfk/1998N2/p59-61.htm>.
12. Международные конференции по охране окружающей среды [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://partnerstvo.ru/lib/pravo/node/778>.
13. Неверкович С. Д. Спорт и окружающая среда: перспективы развития [Електронний ресурс] / С. Д. Неверкович, В. А. Хоточкин, Е. В. Кузьмичева. – Режим доступу : <http://lib.sportedu.ru/press/tpfk/2001N3/p2-5.htm>.
14. Олимпийские игры и большая политика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2008/1647>.
15. Ратнер А. Б. МОК и борьба с допингом в спорте на современном этапе [Електронний ресурс] / А. Б. Ратнер. – Режим доступу : <http://lib.sportedu.ru/Press/TPFK/2001n7/P9-10.htm>.
16. Рекомендації XIII Олімпійського конгресу [“Олімпійський рух у суспільстві”] : XIII Олімпійський конгрес (Копенгаген, 5 жовт. 2009 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.noc-ukr.org/ua/officialdocuments/recommendations.html>.
17. Рио-де-Жанейрская декларация по окружающей среде и развитию [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/russian/documen/declarat/riodecl.htm>.
18. United Nations Environment Program [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unep.org/>.

Рецензент: докт. біол. наук, проф. Мицкан Б. М.

УДК 37.037

ББК 74.200.55

Євгеній Франків

ОЦІНКА НА УРОЦІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК МОТИВАЦІЙНО-СТИМУЛЮЮЧИЙ ФАКТОР ДЛЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Здійснено аналіз визначення понять оцінки під час навчання в школі. Проаналізовано форми вираження, складові й функції, які вона виконує. Досліджено мотиваційно-стимулюючий аспект оцінки та її вплив на розвиток учня середнього шкільного віку. Установлено, що позитивний вплив оцінки на уроці фізичної культури є там, де вчитель і директор навчального закладу однаково зацікавлені в розвитку здоров'я дитини.

Ключові слова: оцінка, фізична культура, середній шкільний вік.

Рассмотрены определения понятий оценки и педагогической оценки. Проанализированы формы выражения, составляющие и функции, которые она выполняет. Исследовано мотивационно-стимулирующий аспект оценки и ее влияние на развитие ученика среднего школьного возраста. Установлено, что положительное влияние оценки на уроке физической культуры есть там, где учитель и директор учебного заведения равно заинтересованы в развитии здоровья ребенка.

Ключевые слова: оценка, физическая культура, средний школьный возраст.

Definitions of the educational mark and pedagogical assessment are considered. A form of expression, structure and function that it performs are considered. Motivational and stimulating aspect of assessment and its impact on the development of the secondary schoolchildren are investigated. It is set that the impact of assessment at the physical culture lesson where the teacher and the director of the educational institution are equally interested in the development of child health is positive.

Keywords: *assessment, physical culture, secondary school age.*

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Сучасна школа в Україні перебуває на етапі, коли назріло її реформування. Система освіти потребує зміни підходів як до проведення педагогічного процесу, його наповнення, так і модернізації форм перевірки засвоєння й оцінки знань. Недостатнє матеріальне забезпечення, часто недорозвинена чи занедбана інфраструктура загальноосвітніх шкіл – усе це є значною перепорою на шляху до подальшого їхнього розвитку, а головне – розвитку самих учнів. Під час цього процесу ще залишається такий педагогічний інструмент, який, незважаючи на все перелічене вище, дозволяє якісно вплинути на розвиток дитини, прагнення до навчання, розумової, фізичної та інших видів активності. Цей інструмент – оцінка.

У реаліях, де молодь бере приклад з усього, важливим є педагогічне закріплення цінностей, що ведуть до розвитку особистості в інтелектуальному й фізичному розвитку, формуванні резервів здоров'я. У процесі навчання й передавання цих цінностей вчителем назріває питання щодо контролю правильності їхнього засвоєння й розуміння школярами. Оцінка дозволяє здійснити перевірку знань, виховувати правильне мислення, раціональну поведінку, усвідомлення важливості бути здоровим і мотивувати до цього.

У дослідженнях науковців оцінка педагогом учня, уміння правильно оцінити аналізувалися з різних боків. Деякі вчені (Ш.О.Амонашвілі, Л.Ф.Вашенко, О.Я.Савченко, Л.М.Фрідман) пов'язують це з особливістю професійної діяльності педагога. Інші (В.С.Заслуженюк, Б.Г.Ананьєв, Н.П.Зубалій, В.О.Онищук, В.А.Семиченко) розглядають оцінку як інструмент педагогічного впливу вчителя на учня. Є також дослідження (Т.В.Вершиніна, Г.А.Карпова, Г.І.Липкіна), які акцентують увагу на тому, що оцінка є, перш за все, психологічним механізмом саморозвитку й самовдосконалення особистості.

Мета дослідження – установити вплив оцінки діяльності учнів на уроці фізичної культури на їхню мотивацію до ведення здорового способу життя й занять фізичними та спортивними вправами.

Організація та методи дослідження. У дослідженні брало участь 616 учнів 5–8 класів шкіл м. Рівне. Застосовано теоретичні (аналіз й узагальнення теоретичних основ досліджуваної проблеми, оцінка моделі мотиваційної системи розвитку школярів на уроках фізичної культури) та емпіричні (педагогічне спостереження, анкетування учнів) методи під час проведення дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Орієнтація на здоровий спосіб життя, систематичні заняття фізичними й спортивними вправами формуються значною мірою в дитячому та підлітковому віці. Можливість вибору спортивної спеціалізації на основі особистої зацікавленості підлітків, конкуренція й змагання на заняттях можуть бути тими чинниками, які підвищують інтерес до фізичної культури, а також сприяють формуванню цілеспрямованості до занять фізичними й спортивними вправами [4].

Будь-яка діяльність, у яку включається людина, виникає й відбувається під впливом зовнішніх факторів, що її стимулюють. При цьому зовнішніми факторами виступають різноманітні чинники, які спонукають до тієї чи іншої діяльності. Проте для виникнення активної й ефективної діяльності різні стимули повинні викликати мотиви [5]. Наприклад, в учнів таким мотивом може бути оцінка.

Коротке й зрозуміле для всіх пояснення цього поняття таке: кількісна фіксація виявленого рівня засвоєних знань, умінь і навиків, що виражається в балах. Однак це вузьке визначення не цілком розкриває сутність поняття, яке ми досліджуємо, адже, у першу чергу, ми хочемо звернути увагу на оцінку учня педагогом.

Отже, вважаємо, педагогічна оцінка – це фіксування відповідності поведінки, знань, умінь, навиків учня нормативним (еталонним) показникам для певної вікової категорії, що виявляється у відповідній міміці, жестах, словесних судженнях чи цифровому балі. Деякі дослідники включають сюди й аналіз педагогом уроку: його структури, наповнення, майстерності вчителя, можливості гнучко реагувати на різні ситуації та на запити учнів [8].

Оцінка, на думку більшості науковців, може мати різне вираження:

- емоційне ставлення вчителя до навчання та поведінки учня, що виражається словами, жестами, мімікою, які визначають згоду чи, навпаки, незгоду, незадоволення. Позитивна емоційна оцінка надає дитині віру у свої сили та можливості, а негативна – прагнення до покращення результатів, спонукає до усунення виявлених помилок і недоліків у навчанні;

- мотивоване оціночне судження, що дає учневі можливість зрозуміти, чи добре він справився з роботою, у чому були його помилки й що потрібно робити, щоб їх виправити. При цьому треба дбати про домінування позитивних емоцій, а кожне висловлювання вчителя повинно базуватися на доброзичливому ставленні до дитини. Важливо, щоб якісна характеристика передувала кількісній – це сприяє усвідомленню справедливості оцінки та стимулює школяра до роботи над собою, а головне – залишає позитивні емоції, які виступають чи не головним мотивуючим фактором у подальшому вдосконаленні;

- оцінка у вигляді цифрового балу [1].

У психолого-педагогічній літературі виділяються різні функції оцінки:

1. Контролююча – передбачає визначення рівня досягнень окремого учня (класу, групи), виявлення рівня готовності до засвоєння нового матеріалу, що дає змогу вчителю відповідно планувати й подавати навчальний матеріал.

2. Навчальна функція оцінювання – полягає в акцентуванні уваги учнів на головних елементах знань й умінь, спонукає глибоко з'ясувати суть явищ, що вивчаються. Викликаючи необхідність деяких дій, перевірка є одночасно й тренажером таких дій, що, без сумніву, сприяє повторенню, поглибленню й удосконаленню знань, умінь і навиків учнів. Навчальна функція зумовлює таку організацію оцінювання навчальних досягнень учнів, коли його проведення сприяє повторенню, уточненню й систематизації навчального матеріалу, удосконаленню підготовки учня (класу, групи).

Оцінювання сприяє формуванню в учнів навиків раціональної організації навчальної праці. Потреба в регулярних заняттях з вивчення нового матеріалу, як відомо, не завжди виникає в учнів і не завжди її стимулом є тільки пізнавальний інтерес. Часто саме оцінювання, яке примушує учнів працювати регулярно, викликає потім безпосередній потяг до знань, потребу в частіших заняттях, коли навчальна функція контролю та оцінювання, змінюючись, стає більш опосередкованою [2].

3. Діагностична й корекційна функція – допомагає виявленню рівня оволодіння знаннями, уміннями й навиками, прогалин у них і встановленню причин труднощів, які виникають в учня під час навчання; коригуванню навчальної діяльності учнів, яка спрямована на усунення виявлених недоліків.

4. Стимулюючо-мотиваційна функція – визначає таку організацію оцінювання навчальних досягнень учнів, коли проведення оцінювання стимулює бажання покращи-

ти свої результати, розвиває відповідальність і сприяє змагальності учнів, формує мотиви навчання. Ефективно проведене оцінювання звертає увагу учнів на упущення в знаннях, спонукає до посилення зусиль.

Оцінювання не залишає учнів байдужими до навчання: викликає в них почуття задоволення, підвищення інтересу до навчання при заохоченні або, навпаки, почуття прикрасі, незадоволення собою, прагнення подолати невдачі.

5. Розвивальна функція оцінювання – полягає в цілеспрямованому залученні учнів до здійснення ряду розумових операцій. Щоб відповісти на поставлене запитання або розв'язати задачу, учневі необхідно швидко проаналізувати умову, активізувати знання, вибрати потрібні факти й поняття, певним чином їх систематизувати та логічно подати.

Психологи встановили, що правильна постановка запитання при організації оцінювання у випадках, коли необхідно не просто пригадати факт, а перенести здобуті раніше знання на новий об'єкт, використати їх у нових умовах, створює для учнів проблемну ситуацію, тобто ситуацію пізнавального утруднення, подолати яке можна шляхом висування гіпотез, їхньої аргументації й вибором найбільш вірогідних. Таке оцінювання розвиває найважливішу якість розумової діяльності – творче перенесення, учить самостійно здобувати потрібні для вирішення практичних завдань знання [7].

Цілком очевидним є позитивний вплив оцінювання на розвиток і тренування пам'яті, оскільки, звикаючи до постійного поточного та підсумкового оцінювання, учень робить особливі зусилля щодо запам'ятовування певного матеріалу, виконання фізичних вправ чи правил спортивної гри, користуючись різними його прийомами. Ще більш очевидним є розвивальний вплив самоконтролю, який сприяє розвитку критичності мислення, правильній самооцінці результатів навчальної діяльності.

6. Виховна функція – передбачає формування вміння відповідально й зосереджено працювати, застосовувати прийоми оцінювання й самоконтролю, розвиток якостей особистості: працелюбності, активності, акуратності та інших. Виховна функція оцінювання полягає в сприянні вихованню в учнів старанності, почуття обов'язку й відповідальності за результати своєї праці, вміння цінити час. Ефективне оцінювання виховує в учнів свідому дисциплінованість, виробляє вміння долати труднощі в навчанні, тобто формує волю й наполегливість, розвиває об'єктивність самооцінки та інші позитивні якості.

Оцінювання сприяє відпрацюванню навиків творчості в роботі учнів, активізує та формує діловитість, кмітливість.

7. Оцінювання виконує й функцію управління процесом навчання, оскільки перевірка знань є не лише засобом активізації пізнавальної діяльності учнів, а й засобом активного управління навчанням з боку вчителя.

Оцінка має бути об'єктивною, відображати дійсний стан розвитку й рівень знань учня, передбачений програмою. Однаково неприпустимим є як завищення, так і заниження оцінок. Якщо вчитель завищує оцінку дитині, то вона дуже швидко до цього звикає. Батьки ж негативно сприймають цю ситуацію, особливо якщо вона переростає в тенденцію, оскільки для великої частини дітей це передумова для зниження мотивації вчитися, намагатися краще себе показати на уроках, адже вчитель всерівно ставить високі оцінки, а також це неготовність до витримування здорової конкуренції з іншими однолітками в змаганнях, конкурсах. Окрім того, ці дії можуть розвинути в дитині пихатість, бачення себе кращим від інших тощо. Часто причиною цього є неправильне виставлення оцінки через позитивне й приязне ставлення вчителя до одних учнів і негативне – до інших. Але надмірна вимогливість педагога, небажання ставити високі оцінки може проявитися втратою мотивації до навчання. У свою чергу це дуже болісно

сприймається дитиною, особливо початкових і середніх класів. У цей час батьки дитини стимулюють її отримувати гарні оцінки, а через негативні може бути покарання. Отримавши декілька несправедливих оцінок, у неї погіршуються відносини з батьками, вона переживає, хвилюється, а це, відповідно, призводить до поганого настрою, дратівливості, зниження мотивації вчитися краще, адже вчитель не поставить справедливу, на думку учня, оцінку. У результаті хронічного стресу страждає й здоров'я дитини, вона частіше хворіє, адже слабшає її імунітет [3; 6].

Аналізуючи отримані результати дослідження, можна сказати, що оцінка з фізичної культури в школі мотивує більшість учнів (71% із загальної кількості опитаних учнів займаються руховою активністю й ведуть здоровий спосіб життя саме через вмотивованість оцінкою). При цьому варто зазначити, що вік принципово не впливає на цей показник. Серед дівчат вмотивованість дещо менша, аніж серед хлопців, але різниця не є вірогідною. Водночас на активність щодо занять спортивними й фізичними вправами, ведення здорового способу життя впливає стиль діяльності навчального закладу. Тут, залежно від школи, показники коливаються в широких межах (від 25 до 93%). Це, насамперед, пояснюється позицією директора та вчителів навчального закладу в прагненні стимулювати учнів турбуватися про своє здоров'я, мати належний рівень рухової активності. Також свій вплив має й наявність матеріально-технічної бази, яка би дозволяла залучати учнів до занять фізичними й спортивними вправами. Проте, якщо вчителі фізичної культури мають відповідну кваліфікацію, хороші педагогічні навички та підхід до дітей, уміють сформувати в них належний фонд рухових навичок і потребу вести здоровий спосіб життя – це однозначно нівелює недосконалість бази й умов для занять, що підтверджено в ході спостереження за дітьми на уроках й у результаті інтерв'ювання окремих учнів.

Висновки

1. Місія школи – виховати, розвинути й підготувати дитину до дорослого життя. На цьому шляху навчальний заклад і педагоги керуються виставленням оцінок, що забезпечують контролюючу, навчальну, діагностико-коригуючу, виховну та інші функції. Серед цих функцій можна виділити стимулюючо-мотиваційну, завдяки якій посилюється бажання покращити свої результати, розвивається відповідальність і відбувається сприяння змагальності учнів, що загалом і формує мотиви навчання. У результаті маємо покращення загального фізичного стану організму дитини й усвідомлення нею необхідності докладання зусиль задля покращення стану свого здоров'я.

2. На середній ланці шкільного навчання має бути зосереджена особлива увага, адже саме в цей час активно формується усвідомлення необхідності берегти й гартувати фізичне здоров'я – мати належний рівень рухової активності, перебувати на свіжому повітрі, добре харчуватись. Усе це в комплексі дозволить покращити як психічну, так і фізичну складові здоров'я.

3. На дитину потрібно спрямувати виховний вплив школи й намагання поліпшити якість освітнього процесу. Саме тому оцінка завжди має бути зваженою й обдуманною з боку вчителя. Неприпустимо оцінювати учня в першу чергу на основі особистого ставлення, симпатій, нехтуючи в той самий час професійними, виваженими критеріями.

4. Найважливішою складовою у вихованні та розвитку дитини середнього шкільного віку є вчитель, і саме від його дій, мотивацій, оцінювань насамперед залежать напрям, у якому буде відбуватися процес розвитку, а також його інтенсивність і постійність. Як доводять результати дослідження, мотивація до рухової активності й здорового способу життя, позитивна дія оцінки найвищі в учнів навчальних закладів, де турбуються про виховання культури здоров'я в дитини і вчитель фізичної культури, і директор.

1. Ананьев Б. Г. Психология педагогической оценки / Б. Г. Ананьев // Избранные психологические труды : в 2 т. – М. : Педагогика, 1980. – Т. 2. – С. 128–267.
2. Близнюк С. Л. Роль оцінки у вдосконаленні знань, умінь і навичок учнів / С. Л. Близнюк. – К., 1990. – 48 с.
3. Зубалій Н. П. Роль педагогічної оцінки у формуванні позитивного ставлення шестиліток до навчання / Н. П. Зубалій // Початкова школа. – 1983. – № 12. – С. 14–18.
4. Козак Є. М. Формування мотиваційно-ціннісного ставлення до фізичного виховання / Є. М. Козак // Фізичне виховання в школі. – 2002. – № 4. – С. 51–52.
5. Козленко О. Формування мотивів фізичного вдосконалення в молодших школярів / О. Козленко // Фізичне виховання в школі. – 1999. – № 4. – С. 29–32.
6. Ксендзова Г. Механизмы самоопределения школьника / Г. Ксендзова // Директор школы. – 2000. – № 6. – С. 62–71.
7. Сінгаєвський С. Формування позитивного ставлення школярів до фізичного виховання / С. Сінгаєвський // Фізичне виховання в школі. – 2001. – № 1. – С. 33–37.
8. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 2 / Б. М. Шиян. – Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2002. – 248 с.

Рецензент: канд. наук з фіз. вих., доц. Випасняк І. П.

УДК [37.015.3:376]: 004

ББК 74.200.54

Віталій Кашуба,

Світлана Демчук

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ АДАПТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті проаналізовано досвід використання інформаційних технологій у процесі адаптивного фізичного виховання (АФВ) провідних фахівців галузі. Мета роботи – проаналізувати, узагальнити дані спеціальної літератури, а також практичного досвіду кафедри кінезіології Національного університету фізичного виховання й спорту (НУФВСУ) з проблеми розробки й використання інформаційних технологій у процесі АФВ. У результаті аналізу спеціальної літератури виділені й викладені основні ідеї, положення, результатів експериментальних досліджень, що розглядають упровадження засобів комп'ютерної техніки в процес АФВ, що дозволило досягти штучно організованої компенсації різних сторін моторики в школярів з обмеженими можливостями слуху. Комп'ютеризація освіти виступає одним із найважливіших шляхів реалізації індивідуально-орієнтованого підходу в АФВ. Саме тому найважливішим завданням наукових досліджень у цій сфері є прогноз і вибір найбільш перспективних напрямів розробки комп'ютерних програм для розв'язання корекційно-оздоровчих завдань.

Ключові слова: інформаційні технології, адаптивне фізичне виховання, школярі з обмеженими можливостями слуху.

В статье проанализирован опыт использования информационных технологий в процессе АФВ основных специалистов сферы. Цель работы – проанализировать, обобщить данные специальной литературы, а также практического опыта кафедры кинезиологии Национального университета физического воспитания и спорта (НУФВСУ) по проблеме разработки и использования информационных технологий в процессе АФВ. В результате литературного анализа были выделены и изложены основные идеи, положения, результатов экспериментальных исследований, рассматривающих внедрение средств компьютерной техники в процесс АФВ, что позволило добиться искусственно организованной компенсации различных сторон моторики у школьников с ограниченными возможностями слуха. Компьютеризация образования выступает одним из важнейших путей реализации личностно-ориентированного подхода в АФВ. Именно поэтому важнейшей задачей научных исследований в этой области являются прогноз и выбор наиболее перспективных направлений разработки компьютерных программ для решения коррекционно-оздоровительных задач.

Ключевые слова: информационные технологии, адаптивное физическое воспитание, школьники с ограниченными возможностями слуха.

The article analyzes the experience of using information technology in adaptive physical education (APE) industry professionals. Purpose – to analyze, summarize the data of literature and practical experience of the Department of Kinesiology National University of Physical Education and Sport Ukraine (NUPESU) on the